

**Препораки за Летонија и Северна Македонија за
зајакнување на структурите за координација и
управување со образованието за возрасни ориентирани
кон иднината.**

Подготвено од: Самеримпекс Импулси ДОО и Фондација Паметни умови

мај, 2023 година

Содржина

Вовед	2
Предлог за опис на работно место Координатор за образование на возрасни	3
Управување и координација на образованието за возрасни	6
Северна Македонија	6
Летонија	8
Промоција на можности за образование за возрасни	11
Препораки за зајакнување на структурите за координација и управување со образованието за возрасни ориентирани кон иднината	11
Специфични препораки за секоја од двете земји	13

Вовед

Во изминатите неколку години, Летонија и Северна Македонија работеа на развивање на нивните стратегии за доживотно учење и образование за возрасни.

Понатаму, фокусирајќи се на сличностите во двете земји, постои ниско ниво на вклученост во образованието за возрасните. Во Северна Македонија бројот на учесници кои се вклучени во неформалното образование се зголемува од година во година, но сè уште постои ниска свест за вклученост во образовниот процес по завршувањето на формалното образование. Во 2016 година, само 14,4% од возрасните на возраст од 25-64 години учествувале во некој вид формално и/или неформално образование, што е значително

пониско од просекот на ЕУ-27 од 47,8%. Еден од главните проблеми е и финансирањето на обуката.

Нивото на вклученост во образованието за возрасни во Летонија останува релативно ниско. Само 6,6% од возрасните пријавиле учество во едукација и обука во период од четири недели во 2020 година, во споредба со просекот на ЕУ од 9,2%.

Важноста за инвестирање во развој на вештини расте и во Летонија и во Северна Македонија. Глобализацијата, дигиталната и зелената транзиција ги трансформираат работните места, влијаат на функционирање на општествата и на тоа како луѓето комуницираат. Пандемијата ја забрза дигиталната транзиција, покажувајќи ја итната потреба од прилагодливи пазари на труд засновани на зголемената приспособливост на поединците за стекнување нови вештини.

Со зајакнување на пристапот до можности за обука на возрасни, посебен фокус на вклучување на луѓе со помали можности и подобро искористување на знаењето на странските инвеститори, двете земји би можеле значително да ги зајакнат вештините на возрасните и на компаниите.

Како да се покријат потребите за обука на возрасни за нивно доусовршување и доусовршување за да одговараат на потребите на пазарот е многу важна точка што треба да се земе предвид.

Предлог за опис на работно место Координатор за образование на возрасни

Следејќи ја стратегијата на Европската унија за унапредување на доживотното учење и поттикнување на културата за доживотно учење, и Летонија и Северна Македонија се посветени на подобрување на услугите и поголема достапност на обуки и образование за возрасните.

Проектните активности беа фокусирани на откривање на потребата од Координатор за образование на возрасни и најважните улоги и одговорности што треба да ги покрие позицијата. Двете земји имаат различни искуства и добри практики поврзани со темата за образование на возрасни. Во моментот, нема работна позиција Координатор за образование на возрасни на општинско ниво во Северна Македонија. Следејќи ги најдобрите летонски практики и искуство, во рамките на овој проект беше спроведено истражување со структуриран прашалник и интервјуа за да се дефинираат најважните

должности, одговорности и компетенции. Врз основа на него беше креиран документ Опис на работно место Координатор за образование на возрасни.

Гледајќи 5-10 години во иднината, учесниците во истражувањето вклучени во образованието за возрасни веруваат дека најважните должности на координаторот за учење на возрасни ќе бидат:

- Да се идентификуваат целните групи, нивните потреби и ограничувања и да се развијат индивидуални понуди за образование (65,4%);
- Спроведување мерки за развој на образованието на возрасни (61,5%);
- Редовно унапредување на знаењата поврзани со теми за образование на возрасни и сродни законски одредби (61,5%);
- Промоција на културата за доживотно учење (61,5%);
- Утврдување на образовни потреби (57,7%);
- Соработка со локалните власти и владините институции (57,7%);
- Обезбедување поддршка преку споделување информации за различни можности за образование (53,8%);
- Активирање на возрасните, доколку е потребно, преку обезбедување индивидуална поддршка (38,5%).

Според истражувањето направено во рамките на проектот, испитаниците како најважни обврски за извршување на работните задачи го истакнале следново:

- Соработка со просветните работници, образовните институции и нивниот персонал и со локалното население, работодавачите, вработените во општинските и државните институции и невладините организации (65,3%);
- Редовно усовршување на знаењата и професионалните вештини преку учество на курсеви, семинари и самонадградување поврзани со вашата работа (61,5%);
- Обезбедување безбедност на слични податоци и други чувствителни и доверливи информации на трети лица (34,6%);
- Спроведување на обврските наведени во различни законски одредби во вашата секојдневна работа (23%).

Истото истражување покажува дека од координаторот за образование за возрасни се бара да ги поседува следните вештини и компетенции:

- Способност за комуникација и соработка (76,9%),
- Комуникациски вештини и изнесување аргументи (61,5%),
- Способност за преземање иницијатива и донесување одлуки (57,6%),

- Разбирање засновано на етичност и толеранција (57,6%),
- Организациски и вештини за планирање (46,1%),
- Способност за учење по сопствен интерес (46,1%) и сл.

Врз основа на овој и другите заклучоци од истражувањето, развиен е следниот опис на работното место за Координатор за образование на возрасни:

Работна позиција: Координатор за образование на возрасни

Целта на позицијата: да се поддржи, промовира и спроведува политиката за образование на возрасни во локалната општина.

Должности:

1. Редовно да ги идентификува и да ги сумира образовните потреби на локалните жители на општината, побарувачката на работодавачите, понудата на образовни институции од областа на образованието на возрасни;
2. Да ги идентификува целните групи на образование на возрасни во општината, нивните потреби и пречки за учество во едукација на возрасните и да учествува во намалувањето на бариерите преку развивање на индивидуализирани образовни понуди;
3. Да ја промовира културата на доживотно учење во локалната општина преку информирање на заедницата за образованието на возрасни и зголемување на нивната и свесноста на работодавачите за важноста на редовниот развој на вештини;
4. Да обезбеди информативна поддршка и да ги советува возрасните за можностите за образование во локалната општина и пошироко.
5. Да ги поттикнува и да ги мотивира возрасните да се вклучат во обуки за возрасни, доколку е потребно, преку обезбедување индивидуализирана поддршка за започнување со учење или кариерно советување;
6. Да соработува со институциите на локалната самоуправа или структурните единици, работодавачите, како и со државните институции кои спроведуваат и нудат активности за образование на возрасни;
7. Да планира и спроведува мерки за развој на образованието на возрасни во општината;
8. Редовно да ги подобрува знаењата за теми кои се однесуваат на образованието на возрасни, вработувањето и поврзаните правни акти.

Образование/професионално знаење:

1. Високо образование

2. Познавање на правните акти кои го регулираат образованието и способност за нивна примена во практична работа

Компетенции/ Вештини: дигитални вештини

1. Комуникациски вештини и вештини за изнесување на аргументи
2. Високо чувство за одговорност
3. Способност за преземање иницијатива и донесување одлуки
4. Способности за комуникација и соработка
5. Аналитички вештини и вештини за поврзување
6. Планирање и организациски вештини
7. Етичко разбирање и толеранција
8. Способност за самонасочено учење
9. Напреден корисник на Excel, Word, интернет

Одговорности:

1. Одговорен/а за исполнување на должностите и нивниот квалитет.
2. Одговорен/а за примена на барањата од законските акти во секојдневната работа.
3. Одговорен/а за безбедноста на личните податоци и за неоткривањето на ограничените информации на трети лица стекнати преку извршувањето на работните обврски.
4. Одговорен/а за редовно подобрување на знаењата и професионалните вештини преку учество на курсеви поврзани со работата, семинари и самообразование.
5. Одговорен/а за соработка со едукаторите (вклучувајќи ги и едукаторите за возрасни), образовните институции и нивниот персонал и со локалните жители, работодавачите, општинските и државните институции и невладините организации.

Права:

1. Да прима информации и материјали кои се неопходни за навремено и квалитетно извршување на должностите, вклучително и стекнување информации, согласно законските акти.
2. Да ја претставува институцијата и да изразува мислење за прашања од надлежност на работното место.
3. Да се вклучи во процесот на оценување на одлуките поврзани со образованието на возрасни и донесување на конечната одлука во институцијата.
4. Да учествува и да ја претставува институцијата во работни групи и други државни и општински институции поврзани со образованието на возрасни

5. Да подготва предлози за програми за образование на возрасни кои ќе ја зголемат вработливоста на локалното население

Управување и координација на образованието за возрасни

Северна Македонија

Владата на Република Северна Македонија е фокусирана на спроведување на активности за спречување на недостапноста до еднакви можности и дава поддршка на сите иницијативи кои ја спречуваат социјалната нееднаквост. Со промовирање на доживотното учење и безбедноста на работното место, ја промовира благосостојбата на своите граѓани.

Министерството за образование и наука подготви посебен Закон за образование на возрасни и во јануари 2008 година Собранието на Република Северна Македонија го донесе Законот за образование на возрасни. Целта на овој закон е да се иницира и одржи позитивен и активен пристап за едукација на луѓето од сите возрасти во текот на целиот нивен живот. За да се постигне тоа, преку актите предвидени со овој закон, Министерството за образование и наука се обидува да создаде позитивна атмосфера за континуирана едукација и развој. Тоа значи зголемување на можностите за образовна мобилност на младите и возрасните и создавање динамична соработка меѓу образовните институции и потребите на пазарот на трудот и актуелната социјална состојба. Соработката меѓу различните образовни субјекти, јавниот и приватниот сектор, невладините организации и волонтерските здруженија ќе биде исклучително важна за зголемување на образовната мобилност на младата популација и на возрасните.

Возрасните можат да учат преку формално образование за возрасни, неформално образование за возрасни и информални можности за образование на возрасни. Формалното образование за возрасни се одвива во структурирана средина и води до национално призната формална квалификација. Неформалното образование за возрасни, исто така, се случува во структурирана средина, но може да доведе само до диплома или сертификат што е признаен од одреден сектор или професионално тело. Информалното образование на возрасни е неструктурирано и не води до никаква квалификација.

Системот за образование на возрасни го промовира Центарот за образование на возрасни, институција основана од владата со цел преку образованието на возрасни да придонесе за постигнување на социо-економските потреби на Северна Македонија, да ги задоволи потребите на пазарот на трудот и да им помогне на поединците во нивниот личен развој.

Законот донесен во 2008 година беше проследен со измени и голем број подзаконски акти со кои се уредуваат процедурите за верификација на програмите за образование на возрасни (неформално образование), стандардите за простор, опрема и кадар на институциите за образование на возрасни. Во 2011 година беше донесен и друг правен акт поврзан со секторот, односно Законот за отворени граѓански универзитети за доживотно учење.

Целта на образованието и обуката за возрасни во Северна Македонија во согласност со Законот за образование на возрасни е да обезбеди можности за добивање соодветни нивоа на образование за сите и за сите возрасни групи и да им овозможи на сите да стекнуваат знаења, вештини и ставови кои ќе бидат во усогласеност со барањата на општеството и пазарот на трудот.

Целите на образованието на возрасните кои кореспондираат со целите се следните:

- Завршување на најмалку задолжително образование;
- Обука за вработување за возрасни кои немаат завршено прво ниво на стручно образование,
- Спроведување на преквалификација и стекнување на нова квалификација, образование и обука за вработени и невработени возрасни лица;
- Обезбедување образование, знаење и вештини кои одговараат на личните способности и возраста на возрасните лица;
- Стекнување основни вештини и компетенции кои ја прават основата на доживотното учење.

Приоритетите на секторот беа дефинирани во Стратегијата за образование на возрасни. Усвоени се два концептуални документи кои даваат насоки како да се интегрира неформалното образование во системот за образование и обука и дефинирање на услови за подобрување во основното образование за возрасни. Ова беше придружено со усвојување во 2011 година на Прирачник за верификација на посебни програми за возрасни и за верификација на институции за образование на возрасни. Дополнително, во 2013 година е изготвен Правилник за верификација на установите за образование на возрасни.

Приоритетите за образование и обука на возрасни се опишани во Националната стратегија за образование на возрасни (2016 г-2020) [Стратегија за образование на возрасни 2019-2023 година](#), и се фокусирани на:

1. Подобрување на атрактивноста на учеството во образованието на возрасни;
2. Воспоставување на систем за обезбедување квалитет во рамките на образованието на возрасни;

3. Развој на систем за валидација на претходното образование;
4. Подобрување на организацијата, управувањето и финансирањето на образованието за возрасни;
5. Воспоставување на систем на државно образование за возрасни преку реформирање на државните образовни институции за образование на возрасни како Отворени граѓански универзитети за доживотно учење / работнички универзитети;
6. Зајакнување на проекти за истражување, експертиза и развој во областа на образованието на возрасни;
7. Подобрување на партнерствата во областа на образованието на возрасни;
8. Следење и евалуација на образованието на возрасни;

Летонија

Во Летонија, надлежноста на локалните власти во областа на образованието на возрасни е дефинирана во неколку законски акти.

Членот 112 од Satversme на Република Летонија пропишува дека „секој има право на образование“.

Членот 17, став три, клаузула 22 од Законот за образование пропишува дека „локалните самоуправи спроведуваат политики во образованието на возрасни“. Дополнително, Законот за образование дефинира дека „образованието на возрасни е разновиден процес на образование на лица, кој обезбедува развој на животот на една личност и конкурентност на пазарот на трудот“.

На 14 ноември 2022 година стапија во сила измените на член 1 од Законот за образование со кои се додава¹⁶ точка, која за унапредување на пристапот и квалитетот на образованието определува дека општинскиот образовен екосистем - системот што општината го создава со цел да ги обезбеди потребните знаења, вештини и ставови на населението во текот на нивниот живот. Општината развива збир на наменски институции под нејзино управување и надзор, кои соработуваат во областа на образованието со општински, приватни и државни образовни институции, работодавачи, социјални партнери, невладини организации, други општини и образовни институции лоцирани на нивните територии, координирајќи го спроведувањето на образованието во сите образовни програми и одделенија.

На 1 јануари 2023 година стапи на сила Законот за локална самоуправа, каде автономните функции на локалната самоуправа се дефинирани во член 4 и првиот дел од овој член, клаузула 4 - општината да обезбеди образование на населението, вклучително и давање

можност за стекнување на задолжително образование и обезбедување на предучилишно образование, средно образование, стручно образование, интерес за образовани и пристапност до образование на возрасни.

Членот 8 од Законот за структурата на државната управа предвидува дека „локалната самоуправа, која врши функции на јавна администрација пренесени во нејзина автономна надлежност во согласност со закон, ќе биде под надзор на Кабинетот на министри во согласност со процедурата и до степен што е одреден. во Законот за локални самоуправи“.

Затоа планирањето, организирањето и управувањето со учењето на возрасни е една од функциите на локалните самоуправи во Летонија, која тие ја извршуваат во согласност со барањата на законските акти и планските документи.

Според националната дефиниција во Законот за образование, образованието за возрасни е повеќеслоен процес кој обезбедува развој на личноста и ја поттикнува способноста да се натпреварува на пазарот на трудот. Образованието за возрасни е дел од процесот на доживотно учење како што е дефинирано во националната образовна политика и специфицирано со социјалните и економските барања.

Возрасните можат да учат преку формално образование за возрасни, неформално образование за возрасни и информални можности за учење на возрасни. Формалното образование за возрасни се одвива во структурирана средина и води до национално призната формална квалификација. Неформалното образование за возрасни, исто така, се случува во структурирана средина, но може да доведе само до диплома или сертификат што е признаен од одреден сектор или професионално тело. Информалното учење на возрасните е неструктурирано и не води до никаква квалификација. Кога се зборува за формално и неформално образование, ќе се користи терминот „образование за возрасни“.

Кога се однесува на формалното, неформалното образование и информалното учење, ќе се користи поопфатниот термин „едукација на возрасни“. Во овој извештај најголем фокус ќе биде даден на едукацијата на возрасни, фокусирајќи се на формалното, неформалното образование и информалното учење.

Можностите на локално ниво во двете земји гледано од перспектива на истражување, прашалници и групи за дискусија може да се сумираат на следниов начин:

- Да се подобри обезбедувањето програми за развој на вештини и да се воспостават регионални центри за стручно образование и обука како центри за зајакнување на врските помеѓу образованието и светот на работа и обезбедување образование и обука во согласност со потребите на регионалниот и локалниот пазар на трудот кој ќе служи за надградба на возрасните и потребите за преквалификација. Затоа,

понудата за образование треба да биде доволно флексибилна и агилна за да одговори на ваквите промени.

- Да се консолидира и прошири соработката на засегнатите страни на локално и регионално ниво и да се разгледа улогата на регионалните центри за стручно образование и обука во промовирањето на посилна соработка со приватниот сектор, социјалните партнери и другите релевантни актери, како што се агенциите за инвестиции, развој или иновации, академии, невладини организации. Засегнатите страни ја потврдуваат подготвеноста и достапноста за соработка, имено, организациите за вработување, локалните канцеларии за вработување, стручните училишта и другите јавни или приватни даватели на обука, локалните власти/општини, вклучително и локалните економски и социјални совети. Многу засегнати страни го доживуваат формирањето на регионални центри за стручно образование и обука како позитивен развој за подобрување на соработката на локално и регионално ниво и создавање посилни врски помеѓу училиштата, компаниите и канцелариите за вработување. Затоа, при конципирањето на регионалните центри за стручно образование и обука, носителите на одлуки и засегнатите страни би можеле да дефинираат јасни улоги и одговорности за промовирање или придонес кон локалната и регионалната соработка во анализата на побарувачката на вештини, планирањето на понудите за образование или практичната обука и консолидацијата на учењето базирано на работа.
- Да се вградат редовни анализи на понудата и побарувачката на вештини на регионално и локално ниво во пазарот на трудот и информативниот систем за најбарани вештини.
- Да се обезбедат државни финансиски стимулации за меѓуопштински и јавно-приватни партнерства за давање услуги за вештини. Државата треба финансиски да ги награди локалните и регионалните партнерства за давање услуги за образование и вработување, на пример со додавање на меѓуопштински и/или јавно-приватно партнерства како критериуми во јавните тендери и другите механизми за државно финансирање, или да обезбеди бонуси за таквите партнерства.
- Да се воспостави соработка меѓу координаторот за образование на возрасни, кариерниот советник во службата на Агенцијата за вработување и социјалниот работник во Центарот за социјални работи. Ова е особено важно за ранливите групи на возрасни.

Летонија може да вклучи кариерно советување како многу важна услуга за ефективно образование за возрасни, а Северна Македонија може да ги преземе добрите практики од Летонија и да воспостави позиција на Координатор за образование на возрасни на локално (општинско) ниво со одговорности според описот на работното место и главно следејќи ги најчестите задачи:

- Да се обезбеди информативна поддршка за можностите за образование во локалната општина и пошироко;
- Да се промовира култура на доживотно учење во локалната општина преку информирање на заедницата за образованието на возрасни;
- Да соработува со институциите на локалната самоуправа или структурните единици, работодавачите, како и со државните институции кои спроведуваат и нудат активности за образование на возрасни;
- Да планира и спроведува мерки (програми за обука) за развој на образованието на возрасни во општината;
- Да обезбеди кариерно советување во соработка со Регионалниот центар на Агенцијата за вработување која има обучени советници за кариера и Центарот за социјални работи.

Промоција на можности за образование на возрасни

Подобрувањето на квалитетот на едукација на возрасните е неодложно прашање на кое институциите на локалната самоуправа мора да дадат приоритет. Засегнатите страни од двете земји ја изразија својата согласност за важноста од зајакнување на координацијата на програмите за образование на возрасни на ниво на локална самоуправа. Зајакнувањето на оваа координација би послужило како катализатор за поттикнување на повеќе возрасни лица да учествуваат во такви програми. Интересно, резултатите од истражувањето од двете земји укажуваат на силен консензус за ова прашање. Затоа, од клучно значење е институциите на локалната самоуправа да преземат итна акција во спроведувањето на стратегии кои можат да го зајакнат квалитетот на учењето на возрасните.

Според резултатите од истражувањето, во Македонија, неверојатни 77% од испитаниците веруваат дека промовирањето на културата на доживотно учење преку ширење на свеста за образованието на возрасни ќе создаде повеќе можности за возрасните на локално ниво. Дополнително, 61,5% од испитаниците изјавиле дека обезбедувањето насочена информативна поддршка за можностите за образование во локалната општина и пошироко

ќе го подобри учеството во образованието на возрасни, додека 46,2% од испитаниците сметаат дека заеднички портал со информации од јавен карактер за можностите за образование на возрасни ќе биде од корист.

Во Летонија, истражувањето покажа дека 73% од испитаниците веруваат дека промовирањето на културата на доживотно учење преку информирање на општеството за важноста и улогата на образованието на возрасни може да ја подобри вклученоста на возрасните во едукација. Понатаму, 67,6% од испитаниците изјавиле дека унифициран јавен информативен портал за можностите за образование на возрасни би можел да го подобри учеството, а 64,9% од испитаниците сметаат дека обезбедувањето насочена информативна поддршка за можностите за образование во локалната општина и пошироко ќе биде ефективен пристап. Овие резултати покажуваат дека двете земји споделуваат слични ставови за тоа како да се промовира и подобри учеството во учењето на возрасните.

Препораки за зајакнување на структурите за координација и управување со образованието за возрасни ориентирани кон иднината

Летонија и Северна Македонија спроведоа анкети, интервјуа и дискусии со засегнатите страни и подготвија национални извештаи и компаративни анализи со цел да ги идентификуваат потребните активности неопходни за зајакнување на структурите за координација и управување со образованието за возрасни ориентирани кон иднината на локално и национално ниво.

Главните заеднички заклучоци се:

- 1. За да се вклучат повеќе возрасни лица во образованието на возрасни, неопходно е да се зајакне координацијата на возрасните на ниво на локална самоуправа.** Во Летонија, 70,6% од оние кои се вклучени во координацијата на образованието за возрасни сметаат дека е неопходно да се додели шифра на професијата **координатор за образование на возрасни**, наведувајќи како главни аргументи дека кога на работникот му се доделени должности и одговорности во областа на образованието на возрасни, а исто така е неопходно, доколку има

долгорочна потреба, да се определи такво работно место и конкретна шифра на професијата.

- 2. Вклучувањето на возрасните во процес на едукација може да се подобри со информативна поддршка на возрасните: со информации за потребата и улогата на образованието на возрасни и преку унифициран портал за информации од јавен карактер и директни информации за можностите за образование во локалната општина и надвор од неа.** Во Летонија во образованието за возрасни, вклучените лица сметаат дека најефективниот начин за ширење информации за можностите за образование на возрасни би било постоењето на унифициран јавен информативен портал за образовните можности, додека 33,3% сметаат дека образовните институции се најефективниот начин за ширење; 25% - координатори за образование на возрасни. Во истражувањето спроведено во Северна Македонија, беше откриено дека 77% од испитаниците веруваат дека советниците за развој на кариера во Агенцијата за вработување се најефикасниот начин за дистрибуција на информации за можностите за образование на возрасни. Студијата исто така покажа дека 69,2% од учесниците претпочитаат да добиваат информации од центрите за стручно образование и обука, центрите за образование на возрасни и центрите за обука, додека 53,8% посочиле дека ќе имаат корист од координаторите за образование на возрасни на ниво на општина.
- 3. Можностите за образование на возрасни треба да се обезбедат што е можно поблиску до местото на живеење на возрасните лица, но не подалеку од 15 км.** Во Летонија 67,8% од возрасните лица веруваат дека максималното растојание за патување за возрасен човек до најблиската образовна институција е до 15 километри, додека 75,6% се согласуваат дека ова е максималното растојание за патување за невработени лица. Според наодите, 61,5% од поединците вклучени во образованието на возрасни во Северна Македонија сметаат дека максималното растојание на патување до најблиската образовна институција не треба да надминува 15 километри. Спротивно на тоа, истиот процент од испитаниците исто така сметаат дека максималното растојание на патување за невработените лица треба да се ограничи на 5 километри.
- 4. За да се обезбеди социјално-економски развој на локалните општини, потребно е создавање на центри за обука за возрасни на општинско ниво.**
- 5. Локалните центри за обука треба да развијат програми за обука за подобрување на вештините кои се потребни и се бараат од работодавачите во**

општината. Координаторите за образование на возрасни играат клучна улога да ги препознаат потребите за едукација на локалните компании и локалните жители и да бараат решенија кои ќе им помогнат на возрасните да ги научат потребните вештини.

- 6. Потребна е човечка поддршка за најранливите групи на возрасни да најдат информации за соодветни програми за обука.** Во Летонија 75,7% од испитаниците укажуваат дека човечката поддршка (координатор за образование на возрасни, специјалист на Државната агенција за вработување, специјалисти за кариера итн.) е најдобриот начин најранливата група возрасни да најдат информации за понудените програми за обука, додека во Северна Македонија, процентот е уште поголем, достигнувајќи 84,6%, што ја нагласува итната потреба од координатори за образование на возрасни или други специјалисти за образование на ниво на локална општина.
- 7. Координаторите за образование на возрасни да бидат одговорни за информации за различни програми кои се релевантни и потребни во одредена општина имајќи ги предвид потребите на локалното население.**
- 8. Координаторот за образование на возрасни во секој случај ќе дава услуги за кариерно советување** мотивирајќи ги возрасните да направат нешто со нивните вештини и вработување, помагајќи им да истракуваат различни кариерни патеки, поттикнувајќи ги да бараат можности и опции поврзани со надградба и доусовршување, помагајќи им да ги истакнат постоечките силни страни и способности на личноста, откривајќи ја празнината што може да се покрие со обука, соочувајќи ги возрасните дека наместо изговори треба да работат на изнаоѓање аргументи што да прават со нивниот реален живот.
- 9. Координаторите за учење на возрасни да бидат поврзани со службите за поддршка, социјалните услуги и Агенцијата за вработување на локално ниво**
- 10. Координаторите за образование на возрасни треба да соработуваат со другите служби во општината како Социјални служби, како и со Државната агенција за вработување.**

Специфични препораки за секоја од двете земји

Специфични препораки - Летонија:

- 1) **Во Летонија има потреба од унифициран пристап за координација на возрасните во сите општини во Летонија.** Во планирањето и спроведувањето на политиката за образование на возрасни, неопходно е да се вклучи Министерството за заштита на животната средина и регионален развој на Република Летонија (ВАРАМ), кое е одговорно за мрежата на општини, во дискусиите за важноста на образованието на возрасни во развојот на локалната општина и функциите на општината во координацијата на образованието на возрасните.
- 2) **Потребна е професија координатор за образование на возрасни за да биде вклучена во Класификација на занимања (латв.вал. - Класификатор на професии).** Во моментот, постојат дискусии дека овој координатор за образование на возрасни е потребен во секоја општина, но поставувањето на главните работни должности и задачи мора да биде обезбедено со Класификација на занимања на национално ниво.
- 3) **Потребни се национални правни регулативи** за лиценцирање на неформални програми и критериуми за квалитет за заедничко разбирање и подобрен квалитет на образованието на возрасните.
- 4) Би било неопходно да се создаде **унифициран регистар на дозволи на неформални програми** и имплементирани програми за образование на возрасни кои ќе обезбедат полесно собирање податоци и анализи за спроведувањето на образованието на возрасни и достапноста во локалните општини.
- 5) Зајакнување на знаењето на локалните општини во образованието на возрасни преку обезбедување **методолошка поддршка** од Министерството за образование и наука на Летонија.
- 6) **Зајакнување на вештините на координаторите за образование на возрасни** преку поактивно вклучување во обликувањето на политиката за образование на возрасни, вклучување во дискусии за политики, градење програми за обука, заеднички стандарди за нив.
- 7) Иницијативата предводена од Министерството за образование и наука за градење **мрежа на координатори за образование на возрасни треба да се зајакне** и да се поддржи унифицирана платформа за координатори за образование на возрасни.
- 8) Да се воведат **унифициран пристап за надгледување на политиките за образование на возрасни.** Политиките за образование на возрасни може да бидат надгледувани од еден одбор. Ова би овозможило да се идентификуваат начини да се направат различни програми за образование на возрасни да бидат комплементарни

и да се дизајнираат програми за образование на возрасни кои би можеле да допрат до поголема целна група. На пример, програмите за образование на возрасни дизајнирани за невработени возрасни лица може да бидат релевантни и за вработени возрасни лица. Улога на општините во овој одбор треба да се зајакне и подобри.

- 9) **Да се зајакне соработката на координаторите за образование на возрасни со општинската социјална служба и другите релевантни институции**, особено во информирањето на ранливите групи за можностите за образование.
- 10) Во **промовирање на образованието на возрасните** неопходно е да се создаде единствен информативен портал за образовните можности и да се организираат кампањи, инфографици за улогата на образованието во подобрувањето на вештините и вработливоста.
- 11) **Од клучно значење е да се идентификува позицијата на координаторите за образование на возрасни во Националната класификација за занимања со доделување на релевантен код за занимање.** Улогата на координатор за образование на возрасни во локалната самоуправа е да соработува со службите за поддршка на образованието на возрасни. Овие координатори се одговорни за идентификување на потребите за обука на локалните бизниси и жителите и изнаоѓање решенија за да им помогнат на возрасните да ги стекнат потребните вештини во близина на нивните места на живеење. Според спроведената анкета, 100% од испитаниците веруваат дека координаторите за образование на возрасни во општината треба тесно да соработуваат со социјалните служби на општината и Државната агенција за вработување за да обезбедат ефикасно задоволување на потребите на заедницата. Работејќи во соработка со релевантни агенции, координаторите за образование на возрасни можат да обезбедат ефикасна поддршка на поединци кои сакаат да ги развијат своите вештини и да постигнат развој во кариерата.

Специфични препораки - Северна Македонија:

- 1) **Децентрализација на образованието за возрасни:** Во моментот, образованието на возрасни во Северна Македонија е надгледувано од Центарот за образование на возрасни, јавна институција формирана од владата, чија задача е да придонесе за

социо-економските потреби на земјата, да одговори на барањата на пазарот на трудот и да ги поддржува поединците во нивниот личен развој. Меѓутоа, со транзиција на координацијата на образованието на возрасни кон општините, може да се воспостави подиректна врска помеѓу потребите на локалните бизниси, локалната Агенција за вработување и невработените возрасни лица. Оваа промена може да помогне да се осигура дека обезбедувањето образование за возрасни е подобро приспособено на специфичните потреби и предизвици со кои се соочуваат поединечните заедници.

- 2) **Формализација на неформално образование и признати сертификати за вештини:** Центарот за стручно образование и обука може да одигра клучна улога во поддршката за усовршување на невработените возрасни лица во Северна Македонија. За да се олесни овој процес, центарот може да биде овластен да издава стручни сертификати за вештини кои поединците можеби ги стекнале преку информални работни места или самообразование. Ова препознавање на искуствата за информално учење може да доведе до поголеми можности за возрасните повторно да влезат на пазарот на труд или да напредуваат во нивните кариери, а истовремено да промовира поинклузивна и разновидна економија. Преку признавање и вреднување на вештините и знаењата што поединците ги носат со себе, оваа иницијатива би можела да помогне да се премости јазот помеѓу барањата на пазарот на труд и постојната работна сила, што на крајот ќе биде од корист и за поединците и за пошироката економија.
- 3) **Формирање на специјализиран сектор или центар во рамките на Агенцијата за вработување на локално ниво:** Канцеларијата треба да дејствува како се'-во-едно образовен и кариерен центар за развој, обезбедувајќи програми за обука, работилници и ресурси за да им помогне на барателите на работа да ги подобрат своите вештини и да најдат можности за вработување. Со комбинирање на овие услуги, канцеларијата може да понуди сеопфатен пристап за поддршка на поединците во нивното патување во кариерата, од развој на вештини до барање работа.
- 4) **Основање на локални и/или регионални центри за кариера:** Создавањето силни мрежи и врски меѓу релевантните институции е од клучно значење за ефективна координација и спроведување на програмите за образование на возрасни. Особено, градењето силни врски помеѓу регионалните канцеларии на Агенцијата за вработување, локалните бизниси и давателите на услуги за образование на возрасни

може да има значително влијание врз обезбедувањето дека програмите за образование на возрасни се приспособени на специфичните потреби на пазарот на трудот. Со заедничко работење со бизнисите и Агенцијата за вработување, давателите на услуги за образование за возрасни можат подобро да ги разберат вештините и компетенциите кои моментално се барани. Овие информации потоа може да се користат за дизајнирање и реализација на програми за обука кои ќе ги опремуваат возрасните со потребното знаење и експертиза за да ги пополнат овие позиции. Во исто време, локалните бизниси можат да имаат корист од поквалификувана работна сила која е подобро опремена за да ги задоволи нивните потреби.

- 5) Покрај поддршката на економскиот раст и развој, создавањето силни мрежи и врски меѓу институциите, исто така, може да помогне да се зајакне социјалната кохезија и да се промовира ангажманот на заедницата. Со здружување на различни засегнати страни и актери, овој пристап може да го олесни споделувањето на знаењето и соработката, што на крајот ќе доведе до поефективни и одржливи иницијативи за образование на возрасни.
- 6) **Зголемување на обуката на наставниците:** Северна Македонија треба да искористи повеќе можности што ги нуди интернетот. Ова вклучува поставување онлајн платформа за наставниците да пристапат до алатки и информации и да учат едни од други. Во моментов, недостига онлајн платформа која поддржува размена на материјали и практики кои ги исполнуваат минималните стандарди за квалитет (ОЕЦД, 2019).
- 7) **Силни СОО (стручно образование и обука) системи:** здружете ги давателите на СОО, работодавачите, истражувачките центри, развојните агенции, службите за вработување и другите засегнати страни за да развијат компетенции потребни за економски и социјален развој (Европска комисија, 2021). Добро дизајнираниот систем за СОО, исто така, може да игра интегрална улога во имплементацијата на стратегиите за паметна специјализација преку дифузија на знаење, особено во помалку развиените области, и поттикнување на иновации и проширување на дигиталните и зелените технологии (Европска комисија, 2019).
- 8) **Завршување на процесот на воспоставување ефективен систем за валидација:** Центарот за образование на возрасни моментално имплементира систем за валидација на неформално учење, кој може да го поддржи препознавањето на стекнатите вештини и да ја подобри нивната преносливост.

- 9) Општините во Северна Македонија имаат автономија да ги распределат парите добиени од централно ниво за локалните училишта. Во моментов, сепак, ова често се прави неплански. Формулите за финансирање кои би можеле да обезбедат транспарентност за тоа како се распределуваат средствата меѓу училиштата не се задолжителни и се користат само во некои општини. На пример, во Скопје формулата се базира на бројот на ученици и големината на училишната зграда. Недостатокот на единствени стандарди и методи за распределба на финансирањето резултираше со големи варијации во квалитетот на училиштата и големи разлики во Северна Македонија. Замената на сегашните неуниформни и нетранспарентни критериуми за финансирање што ги користат општините со јасни насоки за распределба на финансирањето може да го вклучи, меѓу другото, и социо-економското потекло на учениците. Ваквите критериуми би можеле да ги поддржат училиштата во подобрувањето на нивните резултати и правичност (ОЕЦД, 2019).
- 10) Да се подобри обезбедувањето програми за развој на вештини, било да е тоа во почетното или континуираното образование и обука, за да се совпаднат секторите што се прошируваат и потребите на учениците на регионално ниво. Структурната реформа на системот за стручно образование и обука во Северна Македонија, меѓу другото, предвидува и формирање на регионални центри за стручно образование и обука како центри за зајакнување на врските помеѓу образованието и светот на работа и обезбедување образование и обука во согласност со регионалниот и локалниот пазар на трудот, потребите и одговорот на потребите за надградба/нова вештина на возрасните. Регионалната динамика, во смисла на растечки или опаѓачки сектори, варира, а нивото и релевантноста на образованието се клучни фактори за вработување. Можностите за развој, како што се инвестициите во инфраструктурата, може да поттикнат одредени сектори и доста брзо да ги променат вештините и образовните профили кои се барани. Затоа, понудата за образование треба да биде доволно флексибилна и агилна за да одговори на ваквите промени.
- 11) Да се вградат редовни анализи на понудата и побарувачката на вештини на регионално и локално ниво во пазарот на трудот и информативниот систем за вештини. Со текот на годините, Северна Македонија разви информативен систем за пазарот на трудот со посебен фокус на долгорочното предвидување на економските трендови и вработеноста и еволуцијата на слободните работни места. Побарувачката за вештини е имплицитен елемент на овој систем. Солидна

информативна основа, добро втемелена во локални и регионални контексти, е од суштинско значење за дефинирање на образовните профили и целокупното планирање на СОО.

12) Советниците за развој на кариера играат клучна улога во подготовката и обуката на координаторите за образование на возрасни. Тие можат да обезбедат насоки и поддршка во идентификувањето на потребите за обука на поединци и бизниси во заедницата. Со работа со советници за развој на кариера, координаторите за образование на возрасни можат да развијат подобро разбирање за пазарот на труд, трендовите во индустријата и вештините на следење на побарувачката. Советниците за развој на кариера, исто така, можат да обезбедат увид во ефективни методи и техники за обука што може да се користат за да им помогнат на возрасните ученици да стекнат нови вештини и знаења. Тие можат да помогнат во дизајнирањето на програми за обука кои се прилагодени на потребите на различни ученици, земајќи ги предвид нивните постојни знаења и стилови на учење. Дополнително, советниците за развој на кариера можат да обезбедат поддршка во области како што се пишување резимеа, вештини за интервјуирање и стратегии за барање работа. Со соработка со кариерни советници, координаторите за образование на возрасни можат да понудат сеопфатна поддршка на учениците во текот на нивното патешествие за развој на кариерата, од стекнување вештини до вработување. Генерално, улогата на кариерните советници е клучна во подготовката и обуката на координаторите за образование на возрасни и нивниот придонес може да помогне да се осигури дека учениците ќе добијат најдобра можна поддршка и обука за да ги постигнат своите цели во кариерата.

Овој документ е подготвен во рамки на програмата Еразмус + „Промоција на нови можности за образование на возрасни на локално ниво“, проект бр.2021-1-LV01-KA210-ADU-000034001.

Напомена: Финансиран од Европската Унија. Сепак, искажаните ставови и мислења се само на авторот(ите) и не мора да ги одразуваат ставовите на Европската унија или Европската извршна агенција за образование и култура (ЕАСЕА). Ниту Европската Унија, ниту ЕАСЕА не можат да бидат одговорни за нив.